Jakub Kosmydel Norbert Morawski Bartłomiej Wiśniewski Przemysław Węglik

Badania operacyjne Projekt

Spis treści

1.	Wste	e p	2
2.	Opis	s zagadnienia	3
	2.1.	Sformułowanie problemu	3
	2.2.	Model matematyczny	3
		2.2.1. Założenia	3
		2.2.2. Dane	3
		2.2.3. Szukane	3
		2.2.4. Hiperparametry	4
		2.2.5. Funkcja kosztu	4
3.	Opis	s algorytmów	5
	3.1.	Reprezentacja środowiska	5
	0.1.	3.1.1. Reprezentacja mapy	5
		3.1.2. Reprezentacja genotypu	5
		3.1.3. Reprezentacja linii	5
	3.2.	Rozwiązanie początkowe	5
	3.3.	Symulacja	6
	3.4.	Selekcja	6
	3.5.	Mutacja	7
		3.5.1. LineMutator	7
		3.5.2. GenotypeMutator	7
	3.6.	Krzyżowanie	8
		3.6.1. GenotypeCrosser	8
4.	Apli	ikacja	9
	-	perymenty	10
	5.1.		10
	5.2.	Przeszukiwanie siatki hiper-parametrów	11
	0.2.	5.2.1. Dodatkowe operatory genetyczne	17
	5.3.	Eksperymenty z mapą Krakowa	22
6.	Pods	sumowanie	23

1. Wstęp

Celem naszego projektu jest znalezienie optymalnych tras linii dla autobusów, aby maksymalizować liczbę pasażerów, przy minimalnej liczbie linii autobusowych. Aby to osiągnąć, wykorzystywane są algorytmy genetyczne - algorytmy przeszukujące przestrzeń rozwiązań, które opierają się na procesie działania mechanizmu dziedziczenia biologicznego.

W systemie założono, że pozycje oraz popularność przystanków są z góry ustalone. Stosowanie algorytmów genetycznych pozwoliło na wygenerowanie zestawu najlepszych połączeń autobusowych, które można skonfigurować dla lepszego wykorzystania zasobów oraz zwiększenie korzyści z transportu publicznego dla pasażerów.

2. Opis zagadnienia

2.1. Sformułowanie problemu

Naszym celem w projekcie jest zaprojektowanie sieci linii autobusowych pokrywającej dany obszar miejski, który już posiada sieć przystanków autobusowych. Linie te, powinny mieć możliwość obsłużenia jak największej liczby pasażerów, tworząc jak najmniej postojów oraz zatrzymując się na jak najmniejszej liczbie przystanków.

2.2. Model matematyczny

2.2.1. Założenia

- 1. Przystankom przypisujemy ilość punktów w zależności od gęstości zaludnienia w pobliżu oraz ciekawych punktów (teatr, park itp.).
  - Dla każdego przystanku obliczamy liczbę ludzi w pobliżu,
  - Głównym punktom w Krakowie (np. D17, teatry, itp.) nadajemy wartość punktowa,
  - Dla każdego przystanku sumujemy powyższe wartości.
- 2. Rozkładamy linie komunikacyjne po mieście tak, by maksymalizować sumę zebranych punktów przez wszystkie linie.
- 3. Wprowadzamy koszt dla linii: koszt ścieżki w grafie, po której jedzie + koszt utworzenia nowej linii.
- 4. Linie przebiegające przez jeden przystanek dzielą się punktami,
- 5. Maksymalizujemy sume punktów zebranych przez wszystkie linie.

2.2.2. Dane

- 1. n liczba linii
- 2. m liczba przystanków

Graf

- 1. Wierzchołki to istniejące przystanki z przypisanymi punktami,
- 2. p(j) wartość punktowa przystanku:
  - W początkowej wersji liczba ta jest określona z góry,
  - $-p(j) = \sum_{i=0}^{n-1} [w_{j,i} \cdot f(d_{j,i})]$ gdzie $w_{j,i}$ to wartość obiektu (np. liczba mieszkańców w pobliżu) a $d_{j,i}$ to odległość tego bloku od przystanku, f funkcja malejących zysków.
  - Funkcja liczona dla danego przystanku j
- 3. Krawędzie to połączenia między przystankami.
- 4. Koszt krawędzi to odległości między przystankami.

2.2.3. Szukane

 $x_{i,j}$ - czy linia i zatrzymuje się na przystanku j, gdzie:

- 1. $i \in [0, n-1]$
- 2. $j \in [0, m-1]$

2.2.4. Hiperparametry

- 1. α koszt zatrzymania się na przystanku,
- 2. β koszt nowej linii,
- 3. R hiper parametr zbiegania.

2.2.5. Funkcja kosztu

$$l_{j} = \sum_{i=0}^{n-1} x_{i,j}$$

$$q_{j} = \frac{p_{j} \cdot (1 + \frac{R}{l_{j}})^{l_{j}}}{l_{j}}$$

$$\lim_{l_{j} \to \infty} q_{j} = \frac{e^{R}}{l_{j}}$$

$$S_{i}$$

$$cost_{j} = \begin{cases} \sum_{i=0}^{n-1} x_{i,j} \cdot (q_{j} - \alpha) & l_{j} > 0 \\ -\Delta & l_{j} = 0 \end{cases}$$

$$f(x) = \sum_{i=0}^{m-1} cost_{j} - \sum_{i=0}^{n-1} [S_{i} - \beta]$$

liczba linii zatrzymujących się na przystanku $\boldsymbol{j}$

ile punktów każda linia uzyskuje z przystanku j

 q_j jest ograniczone nawet jeśli liczba lini jest bardzo duża

długość ścieżki linii i w grafie

penalizacja nieodwiedzonych przystanków

funkcja kosztu

3. Opis algorytmów

Nasz problem rozwiązywaliśmy algorytmami genetycznymi.

3.1. Reprezentacja środowiska

Jak już zostało wspomniane, zajmowaliśmy się problemem optymalizacji istniejącej sieci komunikacyjnej, bez tworzenia nowych połączeń.

3.1.1. Reprezentacja mapy

Mapa z przystankami jest reprezentowana jako ważony graf z biblioteki NetworkX.

3.1.2. Reprezentacja genotypu

Genotyp składa się z listy linii autobusowych:

```
class Genotype:
    def __init__(self , lines: list[Line]):
        self.lines = lines
```

3.1.3. Reprezentacja linii

Linia posiada następujące parametry:

- 1. id id linii,
- 2. stops przystanki, na których się zatrzymuje,
- 3. edges wszystkie krawędzie, przez które linia przejeżdża,
- 4. edge color kolor linii; do reprezentacji graficznej,
- 5. edge style styl krawędzi linii; do reprezentacji graficznej,

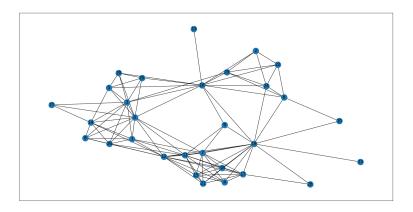
class Line:

```
def __init__(self, stops: list[int], best_paths):
    self.id = Line.get_next_id()
    self.stops = stops # ordered list of stops
    self.edges = []
    self.edge_color = [...]
    self.edge_style = [...]
```

3.2. Rozwiązanie początkowe

Na początku, chcąc się skupić na realizacji algorytmu, wygenerowaliśmy losowo sieć połączeń. Powstała ona przez wygenerowanie N punktów na płaszczyźnie, a następnie

połączeniu ich między sobą z pewnym prawdopodobieństwem. Dawało to całkiem dobre rezultaty:

Rysunek 3.1. Przykładowa wygenerowana mapa

3.3. Symulacja

```
Algorytm 1 Symulacja
```

```
1: function Symuluj(liczba pokoleń, x)
      populacja = POPULACJA_POCZĄTKOWA()
2:
      ZAPISZ POPULACJĘ()
3:
      for i \leftarrow 0 to liczba pokoleń – 1 do
4:
         populacja = USUŃ PUSTE(populacja)
5:
         populacja dopasowanie = FITNESS(populacja)
6:
         populacja = FUNKCJA PRZETRWANIA(populacja, populacja dopasowanie)
7:
         populacja nowa = NOWA POPULACJA(populacja)
                                                                ▶ Tutaj zachodzą
   mutacje i krzyżowania
       Co x epok:
         ZAPISZ POPULACJĘ()
9:
      end for
10:
11: end function
```

Powyżej przedstawiony został podstawowy silnik symulacji. W każdej epoce wykonuje on następujące kluczowe czynności:

- Usuwa niedopuszczalne rozwiązania (linie bez przystanków, organizmy bez linii),
- Oblicza funkcję dopasowania,
- Uruchamia funkcję przetrwania, która likwiduje wybrane osobniki,
- Uruchamia funkcję nowej populacji, która dokonuje mutacji i krzyżowań.
   Na tym poziomie nie definiujemy co dana funkcja robi. Zostało to zrobione poniżej.

3.4. Selekcja

Wypróbowaliśmy wielu różnych metod selekcji nowych osobników:

- 1. n best survive(n) pozostawia daną liczbę n najlepszych osobników,
- 2. n_best_and_m_random_survive(n, m) pozostawia n najlepszych osobników, oraz m losowych spośród pozostałych,
- 3. n_best_and_m_worst_survive(n, m) pozostawia n najlepszych i m najgorszych osobników,
- 4. exponentional_survival(n, lambda) pozostawia n osobników w sposób losowy, ale zależny od uzystanej wartości fitness i zgodny z rozkładem wykładniczym parametryzowanym przez lambda,
- 5. exponentional_survival_with_protection(best_protected, worst_protected, lambda)
   działa jak exponentional_survival(lambda, n), ale gwarantuje przeżycie best_protected
  najlepszym i worst_protected najgorszym osobnikom,

3.5. Mutacja

3.5.1. LineMutator

Tworzy nowe mutacje dla danej linii. Możliwe mutacje:

- 1. rotation_to_right losuje spójny ciąg przystanków w lini i przesuwa je o zadaną (lub losową) liczbę pozycji
- 2. cycle_rotation losuje pozycje przystanków w lini i przesuwa obecne na tych pozycjach przystanki o jedna pozycje w ramach wylosowanych pozycji
- 3. invert odwraca kolejność przystanków, pomiędzy losowymi indeksami start oraz end,
- 4. erase_stops losowo usuwa zadaną liczbę przystanków z linii,
- 5. add_stops losowo dodaje zadaną liczbę przystanków, spośród tych, które w linii nie występują
- 6. replace_stops losowo zmienia zadaną liczbę przystanków z lini na inne. Nowe przystanki są wybierane z rozkładu jednostajnego lub wykładniczego gdzie przystanki bliższe do obecnego są bardziej prawdopodobne

3.5.2. GenotypeMutator

Możliwe mutacje:

- 1. erase_line(G) tworzy nowy genotyp, usuwając losową linię,
- 2. create line(G) tworzy nowy genotyp, dodając losowo wygenerowaną linię,
- 3. split line (G) tworzy nowy genotyp, rozdzielając losową, losową linię dwie różne.
- 4. merge_lines(G) tworzy nowy genotyp, łącząc zadaną liczbę losowych linii. W zależności od wartości parametru line mogą być łączone całościowo lub na poziomie pojedyńczych przystanków
- 5. cycle_stops_shift(G) tworzy nowy genotyp, ustawiając ciągi przystanków z lini obok siebie i wykonując cycle_rotation na takim ciągu przystanków

3.6. Krzyżowanie

3.6.1. GenotypeCrosser

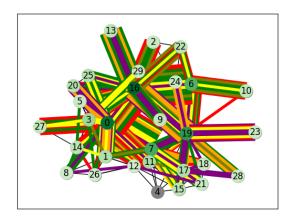
- 1. merge_genotypes(G1, G2) tworzy nowy genotyp poprzez wybranie losowych lini z genotypów G1 i G2
- 2. cycle_stops_shift(G1, G2) najpierw wykonuje merge_genotypes(G1, G2), a następnie GenotypeMutator.cycle_stops_shift(G)
- 3. line_based_merge(G1, G2) dzieli każdą z lini z G1 i G2 na połowy i jedną z połów każdej lini łączy z połową lini z drugiego genotypu. Z 4 możliwych przypadków połączenia wybiera ten w którym dystans pomiędzy połączonymi przystankami jest minimalny

4. Aplikacja

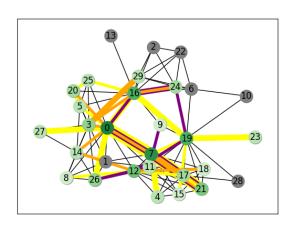
5. Eksperymenty

Na naszym algorytmie przeprowadziliśmy szereg eksperymentów.

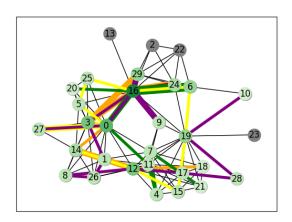
5.1. Eksperymenty proste

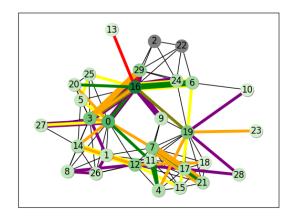
Rysunek 5.1. Populacja 0 dopasowanie -121.46

Rysunek 5.2. Populacja 3 dopasowanie 1.71

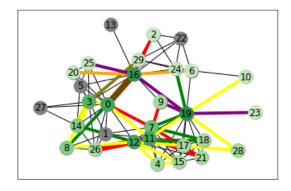

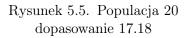
Rysunek 5.3. Populacja 5 dopasowanie 11.08

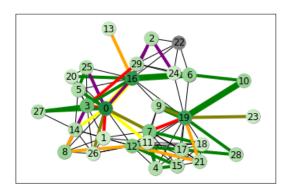

Rysunek 5.4. Populacja 10 dopasowanie 14.40

Jak widzimy, już po 10 epokach sieć połączeń znacznie się wyklarowała. Funkcja dopasowania wzrosła znacząco od generacji 0 do 10.

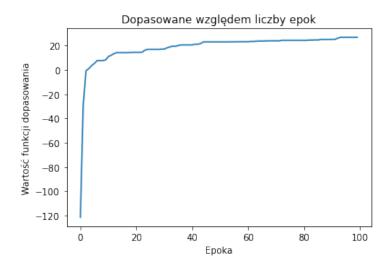

Rysunek 5.6. Populacja 100 dopasowanie 24.64

Sieć pokryła jeszcze więcej przystanków. Tempo wzrostu funkcji dopasowania zmalało.

Rysunek 5.7. Wykres funkcji dopasowania

Jak widać, rzeczywiście tempo dopasowywania się modelu znacznie spada w poźniejszych etapach symulacji.

5.2. Przeszukiwanie siatki hiper-parametrów

Pierwszy eksperyment obejmował wszystkie funkcje przetrwania. Przeszukiwana przestrzeń parametrów:

```
"survival functions":
                           [0, 1, 2, 3],
"chance_create_line":
                           [0.1, 0.8],
"chance_cycle":
                           [0.1, 0.8],
"chance_erase line":
                           [0.1,
                                 0.8],
"chance invert":
                           [0.1,
                                 0.8],
"chance merge":
                           [0.1,
                                 0.8],
"chance merge specimen":
                                 0.8],
                           [0.1,
"chance rot cycle":
                           [0.1,
                                 [0.8]
"chance_rot_right":
                           [0.1,
                                 [0.8]
```

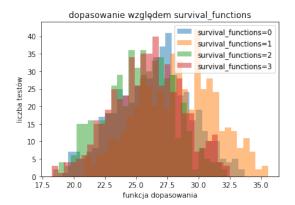
```
"chance_split": [0.1, 0.8],
```

Funkcje przetrwania (opisy funkcji w sekcji 3.4):

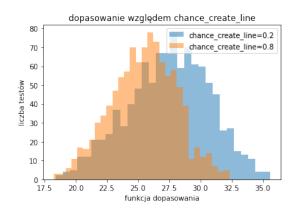
- 0 n best_survive(N // 4)
- 1 n best survive(N // 8)
- 2 n_best_and_m_random_survive (N // 4, N // 10)
- 3 n_best_and_m_random_survive(N // 4, N // 20)

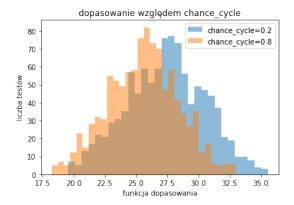
Rysunek 5.8. Rozkład funkcji dopasowania dla pierwszego przeszukiwania siatki hiper-parametrów

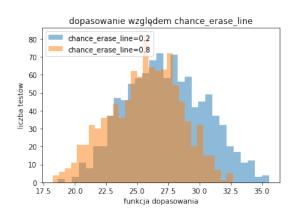
Rysunek 5.9. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

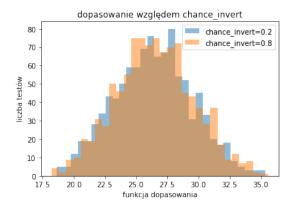
Rysunek 5.10. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

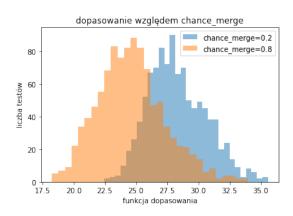
Rysunek 5.11. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

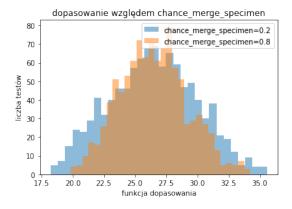
Rysunek 5.12. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

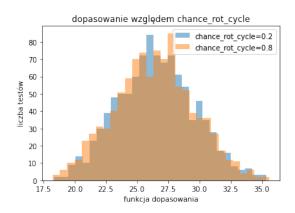
Rysunek 5.13. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

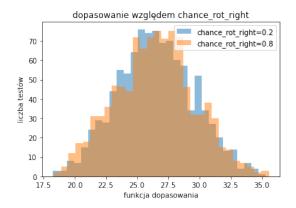
Rysunek 5.14. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

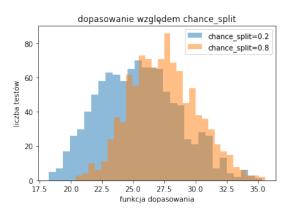
Rysunek 5.15. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.16. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.17. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

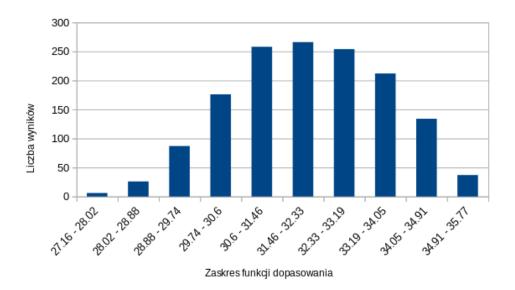

Rysunek 5.18. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Jak widać niektóre rozkłady są lewoskośne, więc dalsze eksperymenty zawęziliśmy do wartości dla tych rozkładów. Jeżeli był to rozkład z parametrem 0.8 to wartości w dalszych eksperymentach to 0.5, 0.75, 0.9; dla parametru o wartości 0.2: 0.1, 0.25, 0.5. Dla rozkładów symetrycznych przyjęliśmy stałą wartość 0.5 (oprócz chance_merge_specimen – tutaj zostawiono duży rozrzut).

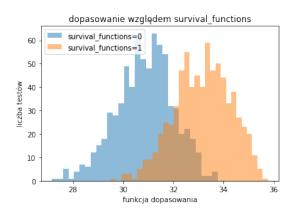
Zdecydowanie lepiej radzi sobie funkcja przetrwania 0 od 1 i analogicznie 3 od 2. W poniższym eksperymencie zostały porównane tylko 0 i 1 ale do pozostałych wrócono niżej. Teraz przestrzeń parametrów wygląda następująco:

```
"survival functions":
                           [0, 1],
"chance create line":
                           [0.1,
                                 0.25, 0.5,
"chance cycle":
                           [0.1, 0.25, 0.5],
"chance erase line":
                           [0.1,
                                 0.25, 0.5],
"chance invert":
                           [0.5],
"chance merge":
                           [0.1, 0.25, 0.5],
"chance merge specimen":
                          [0.2, 0.5, 0.8],
"chance rot_cycle":
                           [0.5],
"chance rot right":
                           [0.5],
"chance split":
                           [0.5, 0.75, 0.9],
```

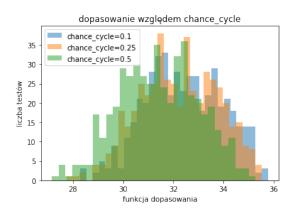

Rysunek 5.19. Rozkład funkcji dopasowania dla drugiego przeszukiwania siatki hiper-parametrów – zawężona przestrzeń parametrów

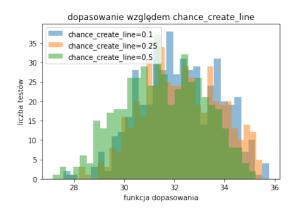
Minimum wzrosło z 18.25 do 27.16, idziemy w dobrą stronę! Ale maksimum wzrosło tylko o 0.2.

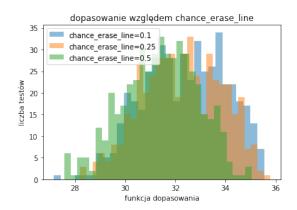
Rysunek 5.20. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

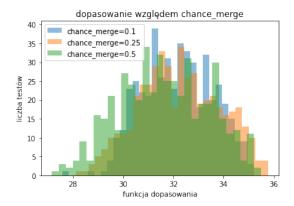
Rysunek 5.22. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

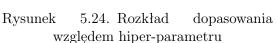

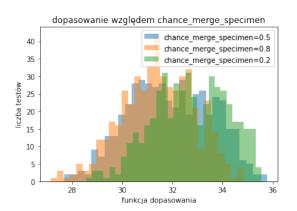
Rysunek 5.21. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

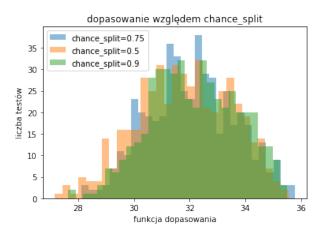
Rysunek 5.23. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.25. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.26. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Najlepsze parametry z wykresów odczytano jako (najbardziej lewoskośny/najwięcej przypadków po prawej/najmniej po lewej):

```
"survival functions":
                           [1],
"chance_create_line":
                           [0.1],
"chance cycle":
                           [0.1],
"chance erase line":
                           [0.1],
"chance invert":
                           [0.5],
"chance merge":
                           [0.25],
"chance merge_specimen":
                           [0.5],
"chance_rot_cycle":
                           [0.5],
"chance rot right":
                           [0.5],
"chance_split":
                           [0.75],
```

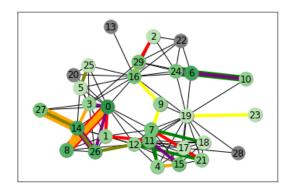
Maksymalne dopasowanie (35.77) osiągnięto dla

```
\begin{array}{ccc} chance\_create\_line & 0.1 \\ chance\_cycle & 0.1 \\ chance\_erase\_line & 0.25 \\ chance\_invert & 0.5 \\ chance\_merge & 0.25 \\ \end{array}
```

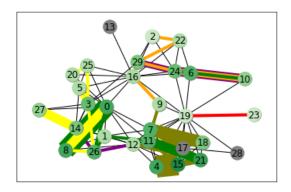
```
chance_merge_specimen 0.5
chance_rot_cycle 0.5
chance_rot_right 0.5
chance_split 0.75
```

Jedyna różnica w chance _erase _line. Na wykresie niebieski(=0.1) i pomarańczowy(=0.25) prawie się pokrywają.

Dla najlepszych parametrów graf miasta prezentuje się następująco:

Rysunek 5.27. Epoka 100, dopasowanie 34.90

Rysunek 5.28. Epoka 1000, dopasowanie 41.96

Nadal widoczne są patologiczne sytuacje. Np wierzchołki 19 i 23 są połączone tylko między sobą.

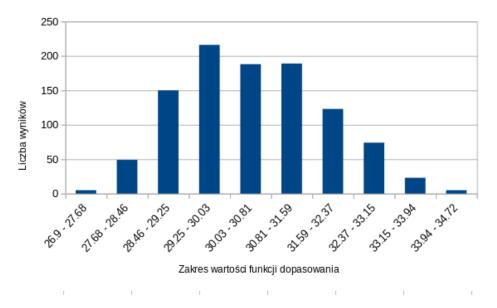
5.2.1. Dodatkowe operatory genetyczne

Przetestowaliśmy dodatkowo (poprzednie parametry takie same jak powyżej):

```
"survival functions":
                                    [1, 4],
"chance erase stop":
                                    [0.2, 0.8],
"chance add stop":
                                    [0.2, 0.8],
"chance add stop mix":
                                    [0.2, 0.8],
"chance replace stops":
                                    [0.2, 0.8],
"chance replace stops proximity": [0.2, 0.8],
"chance merge mix":
                                    [0.2, 0.8],
"cycle stops shift":
                                    [0.2, 0.8],
"chance cycle stops shift":
                                    [0.2, 0.8],
"chance line based merge":
                                    [0.2, 0.8],
```

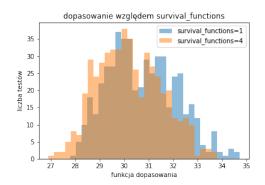
Funkcje przetrwania:

- 1 n best survive(N // 8)
- 4 n_best_and_m_random_survive (N // 8, N // 20) – połączenie 1 i 3 z poprzednich eksperymentów (najlepsze wyniki)

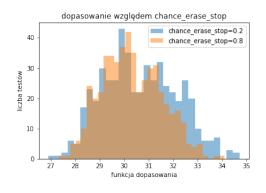

Rysunek 5.29. Rozkład funkcji dopasowania dla trzeciego przeszukiwania siatki hiper-parametrów – nowe operatory

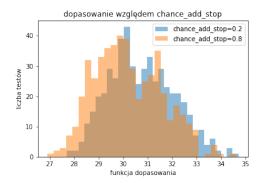
Minimum spadło z 27.16 do 26.90, a maksimum z 35.77 do 34.72.

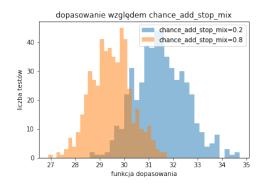
Rysunek 5.30. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

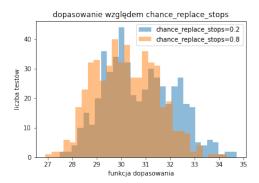
Rysunek 5.31. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

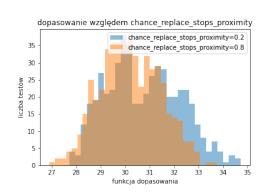
Rysunek 5.32. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

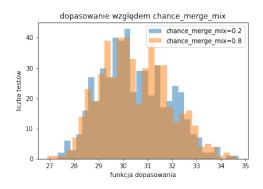
Rysunek 5.33. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

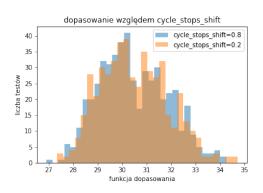
Rysunek 5.34. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

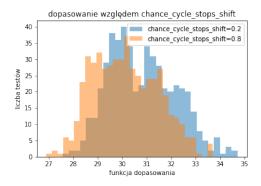
Rysunek 5.35. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

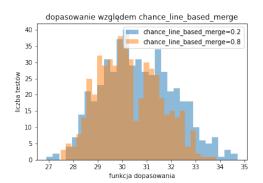
Rysunek 5.36. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.37. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.38. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.39. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Ponownie zawężony została przestrzeń przeszukiwań parametrów (zgodnie z zasadami z wcześniejszych eksperymentów):

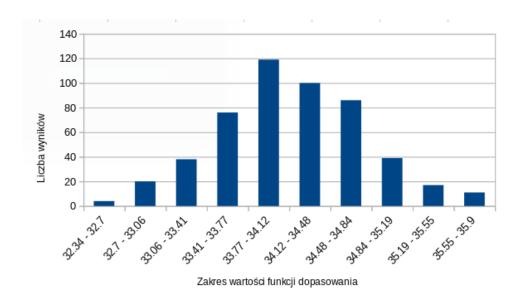
 "survival_functions"
 : [1],

 "chance_erase_stop"
 : [0.1, 0.3],

 "chance_add_stop"
 : [0.1, 0.3],

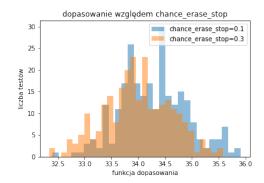
 "chance_add_stop_mix"
 : [0.1, 0.3],

 "chance_replace_stops"
 : [0.1, 0.3],

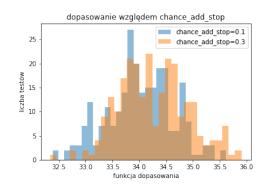

Rysunek 5.40. Rozkład funkcji dopasowania dla czwartego przeszukiwania siatki hiper-parametrów – nowe operatory

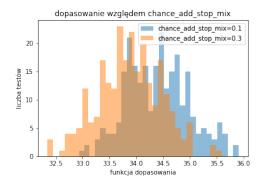
Minimum wzrosło z 32.34 do 26.90, a maksimum z 34.72 do 35.90 (przed implementacją nowych operatorów było to 35.77). Mamy nowy globalnie lepszy wynik.

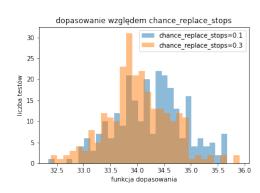
Rysunek 5.41. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

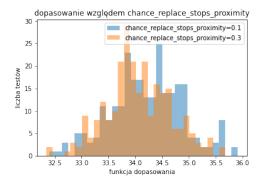
Rysunek 5.42. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

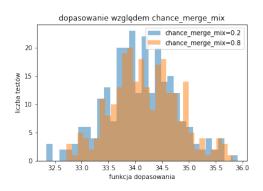
Rysunek 5.43. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

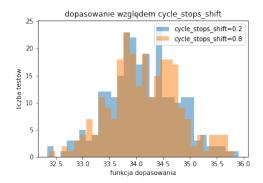
Rysunek 5.44. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

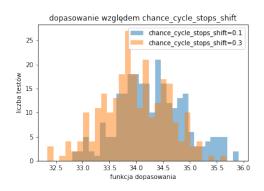
Rysunek 5.45. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

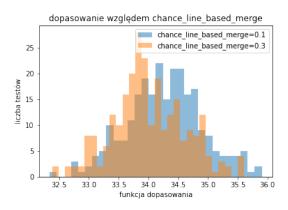
Rysunek 5.46. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.47. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.48. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Rysunek 5.49. Rozkład dopasowania względem hiper-parametru

Teraz całość najlepszych hiper-parametrów wygląda następująco:

```
"survival functions"
                                         [1],
"chance create line"
                                         [0.1],
"chance cycle"
                                         [0.1],
"chance_erase_line"
                                         |0.1|,
"chance_invert"
                                         [0.5],
"chance merge"
                                         [0.25],
"chance merge specimen"
                                         [0.5],
"chance rot cycle"
                                         [0.5],
"chance_rot_right"
                                         [0.5],
"chance split"
                                         [0.75],
"chance_erase_stop"
                                         [0.1],
"chance add stop"
                                         [0.3],
"chance_add_stop_mix"
                                         [0.1],
"chance replace stops"
                                         [0.1],
"chance replace stops proximity"
                                         [0.1],
"chance_merge_mix"
                                         [0.5], // brak wplywu
"cycle stops shift"
                                         [0.5], // brak wplywu
"chance_cycle_stops_shift"
                                         [0.1],
"chance line based merge"
                                       : [0.1],
```

5.3. Eksperymenty z mapą Krakowa

6. Podsumowanie

Problem generowania linii autobusowych jest bardzo skomplikowany. W celu jego rozwiązania, przydatne są algorytmy genetyczne. Z odpowiednią liczbą nowych generacji jesteśmy w stanie osiągnąć ciekawe wyniki. Nie są one jednak w pełni satysfakcjonujące.